

У.З. Ешимова^{1*}, Б.Б. Махмұтов², Ж.О. Оразымбетова³, З.Н. Маханбетова⁴

¹Қорқыт ата атындағы Қызылорда Университеті, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы

²ҚР ҒЖБМ «Ұлттық тестілеу орталығы» ШЖҚ РМК, Астана қ., Қазақстан Республикасы

³Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы

⁴Астана халықаралық университетінің жоғары педагогикалық колледжі, Астана қ., Қазақстан Республикасы

*e-mail: ultai2005@gmail.com

¹ORCID 0009-0005-2832-9793, ²ORCID 0000-0002-1513-7056, ³ORCID 0009-0009-3010-2976

⁴ORCID 0009-0001-6774-0965

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРАКТИКАСЫНДА КӘСІБИ ЖӘНЕ ЖҰМСАҚ DAҒДЫЛАРЫН БАҒАЛАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ МЕН ӨЛШЕМДЕРІ

Мақалада педагогикалық колледж студенттерінің педагогикалық практика барысында қалыптасатын кәсіби (hard skills) және жұмсақ (soft skills) дағдыларын бағалаудың педагогикалық шарттары мен өлшемдері қарастырылады. Зерттеу бойынша алынған студенттердің кәсіби күзiреттілігін, коммуникативтік, ұйымдастырушылық, рефлексивтік дағдыларын анықтауға бағытталған бағалау критерийлері мен көрсеткіштері ұсынылады. Зерттеудің мақсаты - студенттердің жас ерекшелігін ескере отырып, осы дағдыларды бағалаудың педагогикалық шарттарын негіздеу, өлшемдері мен көрсеткіштерін нақтылау. Зерттеуде ғылыми әдебиеттерді талдау, сауалнама, өзін-өзі бағалау, өзара бағалау, педагогикалық бақылау және модельдеу әдістері қолданылды. Эмпирикалық деректер Астана және Қызылорда қалаларындағы педагогикалық колледждерде, 01140100 – «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі» мамандығы бойынша 2024-2026 жылдары жинақталды. Зерттеу барысында педагогикалық практикаға арналған дағдылар картасы әзірленіп, hard skills пен soft skills-ті бағалаудың құрылымдық компоненттері мен критерийлері айқындалды. Практикаға дейінгі және кейінгі өзін-өзі бағалау нәтижелері студенттердің бірқатар дағдылары бойынша оң өзгерісті көрсетті; топтық рефлексия олардың әрі қарай кәсіби дамуына қажет бағыттарды нақтылауға мүмкіндік берді. Ұсынылған өлшемдер педагогикалық практика үдерісінде студенттердің кәсіби және тұлғалық әлеуетін кешенді бағалауды қамтамасыз етеді. Бағалау нәтижелері студенттердің кәсіби даярлық деңгейін арттыруға және педагогикалық қызметке бейімделу үдерісін жетілдіруге негіз болады.

Түйін сөздер: педагогикалық практика, hard skills, soft skills, болашақ мұғалімдер, бағалау, рефлексия, педагогикалық колледж.

Кіріспе

Педагогикалық практика – болашақ мұғалімнің кәсіби даярлығын нақты мектеп жағдайында байқататын негізгі кезеңдердің бірі. Осы уақытта студент сабақ жоспарлайды және өткізеді, оқу жетістіктерін бағалайды, тәрбие жұмысын ұйымдастырады, оқушылармен және педагогтермен қарым-қатынас орнатады. Яғни практикада оқу барысында меңгерілген теориялық білімнің кәсіби әрекетке қалай ауысатыны көрінеді. Сондықтан студенттің даярлығын тек пәндік біліммен немесе сабақ өткізу техникасымен шектеу оның нақты кәсіби мүмкіндігін толық сипаттамайды.

Мұғалімнің күнделікті жұмысы пәндік және әдістемелік біліммен қатар, басқа адамдармен әрекеттесу, жағдайға бейімделу, шешім қабылдау және өз әрекетін талдау қабілеттерін талап етеді. Болашақ педагог үшін бұл дағдылардың маңызы практика кезінде айқын көрінеді: бір сабақтың өзінде студент оқу мақсатын түсіндіреді, сыныптың жұмысын ұйымдастырады, кері байланыс береді және күтпеген жағдаяттарға жауап береді. Осы міндеттер кәсіби hard skills пен тұлғааралық және метапәндік soft skills-тің өзара байланыста қолданылатынын көрсетеді.

Біздің зерттеуде педагогикалық практика осы екі дағды тобын табиғи кәсіби ортада қатар байқауға мүмкіндік беретін кезең ретінде қарастырылды. Студенттің сабақ жоспары, пәндік білімді қолдануы, бағалау құралдарын әзірлеуі немесе цифрлық ресурстарды пайдалануы кәсіби дағдылардың көрінісі болса, оқушымен тіл табысуы, командада жұмыс істеуі, шешім қабылдауы және рефлексия жасауы жұмсақ дағдылардың көрінуімен байланысты.

Мәселе бұл дағдылардың бағалану тәсілдерінде туындайды. Hard skills-ті сабақ жоспары, практикалық тапсырма немесе орындалған жұмыс нәтижесі арқылы салыстырмалы түрде нақты бақылауға болады. Soft skills-ті бағалауда жағдай күрделірек: нәтиже бағалаушының пікіріне, студенттің өзін-өзі бағалау дәлдігіне және нақты әрекеттен жиналған дәлелдердің көлеміне тәуелді болуы мүмкін. Сондықтан педагогикалық практикада бір ғана бағалау тәсіліне сүйенбей, бірнеше дерек көзін қатар қолдану қажет.

Педагогикалық практиканы бағалау осы себептен сабақ жоспарының сапасы немесе өткізілген сабақ саны сияқты көрсеткіштермен ғана шектелмеуі тиіс. Болашақ мұғалімнің кәсіби даярлығы пәндік-әдістемелік әрекетпен бірге коммуникация, ынтымақтастық, сыни ойлау, шығармашылық, көшбасшылық, мәселені шешу, цифрлық сауаттылық және рефлексия сияқты дағдылардан да көрінеді. Зерттеуде бағалау мазмұны осы екі бағытты бір жүйеде қарастыруға негізделді.

Ғылыми еңбектерде soft skills құрамы бірдей берілмейді: зерттеу мақсатына қарай коммуникация, командада жұмыс істеу, сыни ойлау, шығармашылық, эмоционалдық интеллект, көшбасшылық, бейімделу, уақытты басқару және проблемаларды шешу дағдылары әртүрлі үйлесімде қарастырылады. Hard skills көбіне нақты кәсіби қызметті орындауға қажет пәндік, әдістемелік, технологиялық және практикалық әрекеттермен байланыстырылған. Педагог қызметінде бұл екі топты бөлек қарастыру шартты сипатта: мысалы, сабақ мазмұнын дұрыс түсіндіру үшін пәндік білім қажет болса, сол мазмұнды сыныпқа жеткізу үшін коммуникация, ұйымдастыру және рефлексия дағдылары қатар іске қосылады.

Педагогикалық практикадағы дәстүрлі есеп беру көбіне өткізілген сабақтарды, тәрбие жұмыстарын және тәлімгер мен практика жетекшісінің пікірін тіркеуге бағытталады. Бұл материалдар маңызды болғанымен, студенттің дағдыларының қалай қалыптасқанын кезең-кезеңімен көрсетуге әрдайым жеткіліксіз. Сондықтан зерттеуде практика мазмұнын құзыреттілік тұрғысынан қарастырып, студент орындайтын әрекеттерді hard skills және soft skills көрсеткіштерімен байланыстыру ұсынылды.

Зерттеуде кәсіби және жұмсақ дағдылардың жұмысқа алынған құрамы 1-кестеде берілді.

Кесте 1 – Hard skills және soft skills - дағдылары

Hard skills	Soft skills
• сабақ жоспарлау; • пәндік білімді қолдану; • тәжірибе қою; • цифрлық құралдарды пайдалану; • бағалау құралдарын әзірлеу; • зерттеу жүргізу.	• коммуникация; • ынтымақтастық; • көшбасшылық; • сыни ойлау; • креативтілік; • уақытты басқару; • рефлексия.

Практика кезінде бұл дағдыларды бағалау студенттің тек не білетінін емес, сол білімді нақты кәсіби міндетте қалай қолданатынын көруге мүмкіндік береді. Осыған байланысты зерттеуде бір реттік бағалаудың орнына бірнеше тәсілді үйлестіру қарастырылды: практикаға дейінгі және кейінгі өзін-өзі бағалау, өзара және сараптамалық бағалау, практикалық әрекетті бақылау, портфолио, жағдаяттық тапсырмалар, жеке және топтық

рефлексия. Мұндай деректерді қатар қарастыру әр тәсілдің жеке шектеулерін азайтып, студенттің кәсіби дамуындағы өзгерісті толығырақ сипаттауға мүмкіндік береді.

Осы жұмыстың міндеті – педагогикалық практика жағдайында *hard skills* пен *soft skills*-ті қандай шарттарда және қандай белгілер арқылы бағалауға болатынын нақтылау.

Мақалада педагогикалық шарттар бағалауды ұйымдастыру ортасын, өлшемдер дағдының қалыптасу сапасын, ал көрсеткіштер студент әрекетінен тікелей байқалатын белгілерді сипаттайтын ұғымдар ретінде қолданылды. Осындай жіктеу бағалаушының жалпы әсеріне сүйенуді азайтып, бақылауды нақты әрекеттерге бағыттауға көмектеседі.

Зерттеудің өзектілігі де осыдан туындайды: педагогикалық практиканың нәтижесін тек орындалған жұмыс көлемімен емес, студенттің кәсіби және жұмсақ дағдыларының практика барысында қалай көрінетіні және өзгеретіні арқылы бағалау қажет.

Зерттеудің мақсаты: педагогикалық колледж студенттерінің жас ерекшелігін ескере отырып, педагогикалық практика кезінде олардың кәсіби және жұмсақ дағдыларын бағалаудың педагогикалық шарттарын теориялық тұрғыдан негіздеу және оларды бағалаудың өлшемдері мен көрсеткіштерін әзірлеу.

Зерттеу болжамы: педагогикалық практика мазмұны кезең-кезеңімен ұйымдастырылып, кәсіби және жұмсақ дағдыларды қатар дамытуға бағытталған модель, жүйелі рефлексия және тәлімгерлік қолдау қолданылған жағдайда студенттердің кәсіби құзыреттілігі, педагогикалық бейімделуі, коммуникациялық мәдениеті және практикалық әрекет сапасы жақсарады.

Зерттеу нысаны - педагогикалық колледж студенттерінің (болашақ мұғалімдердің) педагогикалық практика үдерісі.

Зерттеу пәні - педагогикалық практика барысында болашақ мұғалімдердің *soft skills* және *hard skills* дағдыларын бағалау үдерісі.

Педагогикалық колледждердегі практика ұзақтығы курсқа қарай өзгереді: 2-курста – 6 апта, 3-курста – 10 апта, 4-курста – 22 апта. Алайда мектептегі практиканың жекелеген кезеңдері 2 немесе 4 апталық блоктармен өтуі мүмкін. Практика базасының және сыныптың ауысуы студентке қысқа мерзім ішінде жаңа оқушылармен байланыс орнатуды, мектептің жұмыс тәртібіне бейімделуді және кәсіби міндеттерін қатар орындауды талап етеді. Осындай жағдайда сабақтың әдістемелік жағына басымдық беріліп, коммуникация, көшбасшылық, эмоционалдық тұрақтылық, сыни ойлау, командалық жұмыс және рефлексия сияқты *soft skills*-ті мақсатты дамытуға уақыт жеткіліксіз болуы мүмкін.

Практиканың мазмұны да курстар бойынша бірдей емес. 2-курс студенті көбіне бақылаушы және көмекші рөлінде әрекет етсе, 3-4-курстарда студент дербес сабақ өткізіп, сынып жетекшісінің жұмысына қатысады. Осы айырмашылықтарды ескермей барлық курсқа бірдей талап қою дағдылардың қалыптасу динамикасын дәл көрсете бермейді. Сондықтан модельде *hard skills* пен *soft skills*-ті практика кезеңіне сай біртіндеп күрделендіру қағидаты қолданылды.

Осы тәсіл педагогикалық практиканы тек сабақ өткізу кезеңі емес, студенттің пәндік-әдістемелік және тұлғааралық дағдыларын қатар байқап, дамытуға болатын кәсіби орта ретінде қарастыруға негіз болды. Зерттеудің практикалық мәні – практика кезеңдеріне сай дағдылар картасын құру және оны нақты бағалау көрсеткіштерімен байланыстыру.

Зерттеу материалдары мен әдістемесі

Зерттеудің теориялық негізін нақтылау үшін болашақ мұғалімдердің *soft skills* дағдыларын қалыптастыру мен педагогикалық практикада бағалауға арналған еңбектер қарастырылды. R. Ağcam және A. Doğan (2021) [1] Түркияның мемлекеттік университеттеріндегі болашақ мұғалімдердің коммуникация, проблеманы шешу, уақытты басқару, командалық жұмыс және көшбасшылық дағдыларын зерттеп, нәтижелердің мамандық пен оқу жылына байланысты өзгеретінін көрсеткен. C. Amorim және E. Ribeiro-Silva (2025) [2] дене шынықтыру мұғалімдерін даярлау контекстінде педагогикалық практика

кезінде студенттердің өзіне сенімділік, коммуникация, эмпатия, көшбасшылық және командалық жұмыс дағдыларындағы өзгерістерді сипаттаған.

S. M. Macqual, U. K. M. Salleh және H. Zulnaidi (2021) [3] 722 болашақ мұғалімнің деректерін PLS-SEM әдісімен талдап, soft skills, сыныпты басқару және педагогикалық практика нәтижелері арасындағы байланысты қарастырған. Авторлар soft skills-ті мұғалім даярлау бағдарламасына мақсатты түрде енгізіп, оны бағалауды ұсынады. S. Mentari, U. Nuraini, R. Palil және V. Kitnuntaviwat (2026) [4] студент-мұғалімдердің soft skills дағдыларын бағалауда бірнеше бағалау көзін қолданған. Бұл тәсіл біздің зерттеуде өзін-өзі бағалау, өзара бағалау және педагогикалық бақылауды қатар пайдалану логикасымен үндеседі.

J. Heckman және T. Kautz (2012) [5] стандартты академиялық тестілер мотивация, тұлғалық қасиеттер және әлеуметтік-психологиялық сипаттарды толық қамтымайтынын көрсетеді. Бұл тұжырым soft skills-ті тек тест нәтижесімен бағалаудың жеткіліксіз екенін түсіндіруге маңызды. Сол себепті зерттеуде hard skills үшін орындалған кәсіби әрекеттің нәтижесі, ал soft skills үшін мінез-құлықтың нақты көріністері мен бірнеше бағалау көздері қатар қарастырылды.

Педагогикалық практикаға арналған бағалау құралдарын салыстыру тұрғысынан L. Rusznyak және L. Österling (2024) [6] еңбегі ерекше назарға алынды. Авторлар Оңтүстік Африка, Үндістан, Англия, Сингапур, Канада және Швецияда қолданылатын 10 бағалау рубрикасын салыстырған. Бұл зерттеу педагогикалық практиканы бағалауда тек сабақ өткізу нәтижесін емес, мұғалім әрекетінің бірнеше компонентін бір мезгілде ескеру қажеттігін көрсетеді.

Қазақстандық зерттеулерде де болашақ педагогтердің кәсіби және жұмсақ дағдылары қарастырылған. Л.А. Шкутина, Т.Г. Искабаева, Ж.А. Карманова және Я. Данек (2022) [7] цифрландыру жағдайында hard skills-ті кәсіби білім мен практикалық әрекеттермен, ал soft skills-ті икемділік, шығармашылық және тұлғааралық сипаттармен байланыстырады. Авторлар екі дағды тобының да болашақ педагогтің кәсіби ортаға бейімделуіндегі маңызын атап көрсетеді.

Қазақстандық еңбектердің қатарында Ж.А. Есказинова, Л.С. Сырымбетова, А.К. Шаймерденова (2025) [8], сондай-ақ С. Жунусова, Л. Байманова, Л. Навиу (2026) [9] зерттеулері аталады. Бұл жұмыстарда болашақ мұғалімдердің soft skills дағдыларын қалыптастыруға арналған құрылымдық-функционалдық тәсілдер қарастырылып, когнитивтік, әлеуметтік-коммуникативтік және өзін-өзі реттеу компоненттері өзара байланыста сипатталады.

ЭЫДҰ-ның «Learning Compass 2030» (2019) [10] тұжырымдамасында білім алушының болашаққа дайындығы білім, дағды, қатынас және құндылықтардың өзара байланысы арқылы қарастырылады. Құжатта сыни ойлау, проблемаларды шешу, ынтымақтастық, өзін-өзі реттеу және бейімделгіштік өзгермелі ортада әрекет етуге қажет дағдылар ретінде көрсетілген.

Қарастырылған еңбектердің басым бөлігі университет студенттеріне арналған. Ал осы зерттеудің нысаны – педагогикалық колледж студенттері. Колледж бен университет студенттерінің жас кезеңі, оқу тәжірибесі және кәсіби өзін-өзі анықтау деңгейі бірдей болмауы мүмкін. Сондықтан бағалау құралдарын таңдағанда осы айырмашылықтарды ескеру қажет деп қабылданды. [11–14] еңбектеріне сүйене отырып, зерттеуде танымдық, физиологиялық және психологиялық-тұлғалық сипаттамалар үш бағыт бойынша жүйеленіп, 2-кестеде берілді.

Кесте 2 - Университет және колледж студенттерінің танымдық, психологиялық физиологиялық ерекшеліктерінің сипаттамалары

1. Танымдық (когнитивті) ерекшеліктері

Ойлау стилі мен әрекеті:	
<i>Колледж студенттері (15-18 жас):</i> Көбіне нақты-бейнелі және практикалық ойлауға бейім. Оларға теориялық ұғымдардан гөрі «мұны іс жүзінде қалай жасау керек?» деген нақты алгоритмдер мен үлгілер маңыздырақ. Ақпаратты қабылдағанда визуалды және еліктеушілік механизмі басым болады.	<i>Университет студенттері (18-23 жас және жоғары):</i> Абстрактілі-теориялық және жүйелі ойлау қабілеті толық қалыптасқан. Олар құбылыстардың себеп-салдарын терең талдап, ғылыми болжамдар жасауға, сын тұрғысынан ойлап, күрделі теориялық концепцияларды оқу үдерісіне интеграциялауға қабілетті.
Ақпаратты меңгеру және зейін	
<i>Колледж:</i> Зейіннің тұрақтылығы кейде эмоция мен қызығушылыққа тәуелді болады. Ақпаратты қабылдауда қысқа мерзімді және оперативті жады белсенді жұмыс істейді.	<i>Университет:</i> Күрделі, көп деңгейлі ақпараттық ағындармен жұмыс істеуге, академиялық мәтіндерді өз бетінше өңдеуге және ұзақ мерзімді жүйелі жадыны тиімді қолдануға дағдыланған

2. Физиологиялық және нейробиологиялық ерекшеліктері

Мидың префронтальды қыртысының дамуы:	
<i>Колледж:</i> Префронтальды қыртыс (мидың жоғары деңгейдегі бақылау, жоспарлау, импульстерді тежеу және жауапкершілік үшін жауапты бөлігі) әлі де қалыптасу үдерісінде. Сондықтан жасөспірімдік максимализм, эмоцияның импульсивті басым болуы, тәуекелге бел буу немесе жағдайды уақытша бағалау жиі кездеседі.	<i>Университет:</i> Префронтальды қыртыс (мидың жоғары деңгейдегі бақылау, жоспарлау, импульстерді тежеу және жауапкершілік үшін жауапты бөлігі) қалыптасқан. Сондықтан, өзін-өзі саналы басқару, жағдайды нақты бағалай алады.
Биологиялық ырғақтар мен энергетикалық әлеует:	
<i>Колледж:</i> Ағзаның қарқынды гормональды қайта құрылу кезеңі аяқталып жатқандықтан, физиологиялық энергия мен сергектік жоғары, бірақ эмоционалды және физикалық шаршау (лабильділік) тез байқалуы мүмкін.	<i>Университет:</i> Физиологиялық тұрғыдан ағза тұрақтанған. Энергия қоры мен жұмысқа қабілеттілік ұзақ мерзімді жүктемелерге (мысалы, сессия кезіндегі ауыр жұмыс) төтеп беруге бейімделген.

3. Психологиялық және тұлғалық ерекшеліктері

Кәсіби сәйкестік және өзін-өзі анықтау:	
<i>Колледж:</i> «Мен кімін?» және «Мамандықты дұрыс таңдадым ба?» деген экзистенциалды сұрақтар осы кезеңде өте өткір тұрады. Олар көбінесе мектептен кейін бірден келетіндіктен, балалық шақ пен ересек өмірдің арасындағы өтпелі кезеңді бастан кешіреді. Педагог бейнесін көбінесе колледж оқытушыларының немесе сүйікті мектеп мұғалімдерінің көшірмесі ретінде қабылдайды.	<i>Университет:</i> Кәсіби өзін-өзі санасы әлдеқайда тұрақты. Олар өз мамандығын саналы түрде таңдаған (немесе бұл бағытта ересек тәжірибеден өткен). Олардың психологиялық портреті дербестікке, автономияға және авторлық ұстанымға негізделген.
Қарым-қатынас және әлеуметтену:	
<i>Колледж:</i> Құрдастар тобындағы (референтті топ) пікір маңызды рөл атқарады. Әлеуметтік бейімделу үдерісі қарқынды жүреді.	<i>Университет:</i> Жеке тұлғалық шекаралар анық, кәсіби ортадағы (әріптестермен, мектеп басшылығымен) қарым-қатынаста іскерлік этикет пен серіктестік басым болады.

2-кестеде көрсетілген ерекшеліктер практикаға қатысатын студенттерді жеке-жеке жіктеу үшін емес, оқытуды және тәлімгерлік қолдауды жоспарлау үшін пайдаланылды. 2-курс студенттеріне нақты нұсқаулық, үлгі және қадамдық қолдау көбірек қажет болуы

мүмкін; ал тәжірибесі артқан студенттерге дербес шешім қабылдауға көбірек мүмкіндік беріледі. Зерттеу 2-курста педагогикалық практика басталатын кезеңге ерекше назар аударып, кәсіби біліммен қатар жұмсақ дағдылардың бастапқы көріністерін де бақылауды көздеді. Осы мақсатта практикаға дейін және екі апталық практикадан кейін «Өрмекші торы» әдісімен өзін-өзі бағалау жүргізілді. Оған Астана және Қызылорда қалаларындағы педагогикалық колледж студенттері қатысты.

Практика басталғанға дейін студенттерге бағдарлау семинары өткізілді: тәлімгерлер, практика базалары және күнделік мазмұны түсіндірілді. Зерттеу аясында осы қалыпты рәсімге қосымша ретінде әр студентке практика мерзіміне арналған дағдылар картасы берілді. Семинарда картаны толтыру тәртібі мен туындаған сұрақтар талқыланды. 9-сыныптан кейін педагогикалық мамандықты таңдаған студенттерге оқушылармен қарым-қатынас орнату, олардың қызығушылығын қолдау және ойын элементтерін орынды қолдану мәселелеріне ерекше назар аударылды.

Кесте 3 - Дағдылар картасы

Бастауыш сынып мұғалімдерінің педагогикалық практикасы (2 апталық кезең)

Практика мақсаты	Қалыптастырылатын жұмсақ дағдылар	Қалыптастырылатын кәсіби дағдылар	Қалыптасу көрсеткіштері
Мектеп ортасымен танысу	Бейімделу, жауапкершілік, әдепті қарым-қатынас	Мектептің нормативтік құжаттарымен танысу	Ішкі тәртіп ережелерін сақтайды, құжаттарды біледі
Сабақтарды бақылау	Бақылау, аналитикалық ойлау, рефлексия	Сабақ құрылымын талдау, оқыту әдістерін анықтау	Сабаққа талдау жасайды, тиімді әдістерді ажыратады
Оқушылармен қарым-қатынас орнату	Коммуникация, эмпатия, тыңдай білу	Жас ерекшеліктерін ескере отырып педагогикалық қарым-қатынас құру	Оқушылармен сенімді байланыс орнатады
Мұғалімнің жұмысына көмек көрсету	Ынтымақтастық, командада жұмыс, бастамашылдық	Оқу материалдарын әзірлеуге қатысу, сынып жұмыстарын ұйымдастыру	Дидактикалық материалдар дайындайды
Сабақтың жекелеген кезеңдерін өткізу	Өзін-өзі басқару, сенімділік, уақытты басқару	Сабақтың кіріспесі, сергіту сәті, қорытынды кезеңдерін өткізу	Сабақтың жеке элементтерін тиімді ұйымдастырады
Практиканы қорытындылау	Рефлексия, өзін-өзі бағалау	Практика нәтижесін талдау, есеп дайындау	Рефлексивтік есеп жазады, кәсіби даму бағыттарын анықтайды

Кесте 4 - Дағдылар картасы

Бастауыш сынып мұғалімдерінің педагогикалық практикасы (4 апталық кезең)

Практика мақсаты	Қалыптастырылатын жұмсақ дағдылар	Қалыптастырылатын кәсіби дағдылар	Қалыптасу көрсеткіштері
Оқу-тәрбие процесін дербес ұйымдастыру	Көшбасшылық, жауапкершілік, бастамашылдық	Қысқа мерзімді жоспар әзірлеу және сабақ өткізу	Сабақ жоспарын талапқа сай құрастырады және өткізеді

Белсенді оқыту әдістерін қолдану	Шығармашылық, икемділік, мәселе шешу	Саралап оқыту, белсенді әдістер, цифрлық ресурстарды пайдалану	Әртүрлі оқыту әдістерін тиімді қолданады
Бағалау үдерісін жүзеге асыру	Әділдік, объективтілік, кері байланыс беру	Қалыптастырушы бағалау, дескрипторлар әзірлеу, кері байланыс ұйымдастыру	Бағалау құралдарын дұрыс қолданады
Инклюзивті білім беру қағидаларын сақтау	Толеранттылық, эмпатия	Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып оқыту	Сараланған тапсырмалар әзірлейді
Ата-аналармен және педагогтермен ынтымақтастық	Іскерлік қарым-қатынас, келіссөз жүргізу, командалық жұмыс	Ата-аналармен байланыс орнату, әдістемелік бірлестік жұмысына қатысу	Кәсіби қарым-қатынас мәдениетін көрсетеді
Сыныпты басқару	Эмоционалдық тұрақтылық, шешім қабылдау	Тәртіпті ұйымдастыру, оқу ортасын тиімді басқару	Сыныптағы оқу процесін тиімді ұйымдастырады
Зерттеушілік қызмет	Сыни ойлау, деректерді талдау	Сабақты зерттеу элементтері, оқыту нәтижелерін талдау	Сабақ нәтижелерін талдап, қорытынды жасайды
Кәсіби даму	Өзін-өзі дамыту, рефлексия	Портфолио қалыптастыру, кәсіби жетістіктерді жинақтау	Практика бойынша портфолио мен қорытынды есеп әзірлейді

2025–2026 оқу жылында дағдылар картасы студенттерге алғаш рет ұсынылды; оны 2026–2027 оқу жылында жалғастыру жоспарланған. Өзара бағалауды ұйымдастыру үшін Е.А. Паньконың «Мұғалімнің педагогикалық бағыттылығын анықтау» [15] тестінің логикасы зерттеу мақсатына бейімделді. Түпнұсқа құрал студенттің кәсіби-тұлғалық бағытын сипаттауға арналғандықтан, оның жекелеген жағдаяттары hard skills пен soft skills көріністерін ажыратуға икемделді. Бейімдеу барысында тармақтар екі бағытқа бөлінді:

✓ Hard skills-ке бағытталған тармақтар ретінде - пәндік білімді беру, сабақ жоспарын жүйелеу, әдістемелік құралдарды, цифрлық технологияларды қолдану және ақпаратты дәл жеткізуге бағытталған әрекеттерді бағалау;

✓ Soft skills-ке бағытталған тармақтар ретінде - оқушылармен қарым қатынас (коммуникация), эмоционалдық қолдау, сыныптағы психологиялық жағдайды басқару, стресске төзімділік және топтағы өзара іс-қимылды ұйымдастыруды бағалауды қамтиды. Сабақтан соң, студенттер тәлімгермен бірлесе өзара диалог ұйымдастырып сабақ үдерісін талқылау жүргізеді. Тәлімгер студенттерің өзара бір-бірін бағалауын ұйымдастыруды Е.А. Панько тестінің бейімделген нұсқасы арқылы жүргізуді қолданды. Нұсқа үлгісі мен орындау тәртібі төменде беріледі.

Төменде Сіздердің педагогикалық практикаларыңызға қатысты бірнеше жағдаяттар берілген. Әрбір жағдаят бойынша Сізге екі нұсқаның (А немесе Б) ішінен өзіңізге ең жақын, көбірек қолданатын немесе маңызды деп санайтын әрекетті таңдау қажет.

1. Сабаққа дайындық барысында Сіз үшін не маңыздырақ?

А (Hard): Тақырыпты академиялық тұрғыдан терең зерттеп, көрнекіліктер, кестелер және цифрлық ресурстарды (презентация, платформалар) мінсіз дайындау.

Б (Soft): Оқушылардың көңіл-күйін ескеріп, сабақты қалай қызықты, эмоциялық тұрғыдан тартымды және еркін ортада өткізуді ойластыру.

2. Сабақ үстінде түсіндіріп жатқан материалыңызды оқушылар түсінбей қалғанын байқасаңыз, не істейсіз?

А (Hard): Басқа әдістемелік тәсілді, формуланы немесе алгоритмді қолданып, материалды ғылыми тұрғыдан қайтадан дұрыс түсіндіруге тырысамын.

Б (Soft): Оқушылардың қобалжуын немесе сенімсіздігін сейілту үшін мысалдар келтіріп, қолдау сөздер айтып, жағдайды жұмсартамын.

3. Сіздің ойыңызша, мұғалімнің ең басты жетістігі неде?

А (Hard): Оқушылардың пән бойынша терең білім алып, тесттер мен емтихандардан жоғары нәтиже көрсетуі.

Б (Soft): Оқушылардың өзіне деген сенімділігінің артуы, мұғаліммен және бір-бірімен жақсы қарым-қатынас орната алуы.

4. Күтпеген қиындық немесе сыныпта тәртіп бұзылған жағдайда Сіздің бірінші әрекетіңіз қандай болады?

А (Hard): Уақытты жоғалтпай, нақты жоспарланған регламент пен тәртіп ережелерін қолданып, жұмысты жалғастырамын.

Б (Soft): Сабыр сақтап, эмоционалды интеллектіні қолдана отырып, оқушылармен жеке тіл табысу арқылы мәселені шешуге тырысамын.

5. Сабақ соңында кері байланыс алған кезде Сіз нені көбірек қалайсыз?

А (Hard): Әдіскердің немесе тәлімгердің сабақтың әдістемелік құрылымы, мазмұны бойынша нақты кәсіби ескертпелерін тыңдау.

Б (Soft): Оқушылардың сабақ ұнады ма, жоқ па, көңіл-күйлері қандай болғаны туралы шынайы пікірін білу.

Бейімделген Е.А. Панько тесті өзара бағалауда студенттің сабағына жалпы «жақсы/нашар» деген баға берудің орнына нақты әрекеттерді талқылауға мүмкіндік берді. Сабақтан кейін студент, топтасы және тәлімгер қандай жағдайда қандай әрекет таңдалғанын талқылады. Осы тәсіл арқылы кері байланыс әдістемелік шешімдер мен қарым-қатынас ерекшеліктеріне сүйеніп берілді. Өзара бағалауда байқалған негізгі мүмкіндіктер төмендегідей болды:

1. Студент өз әрекетін басқа адамның бақылауы арқылы салыстыра алады. Практикант өзінің сабағын бір қырынан қабылдауы мүмкін, ал бақылаушы оның оқушылармен эмоционалдық байланысқа немесе мазмұнды әдістемелік тұрғыдан жеткізуге қай деңгейде басымдық бергенін нақты жағдаяттар арқылы көрсетеді. Бұл кейінгі топтық рефлексияға бастапқы материал береді.

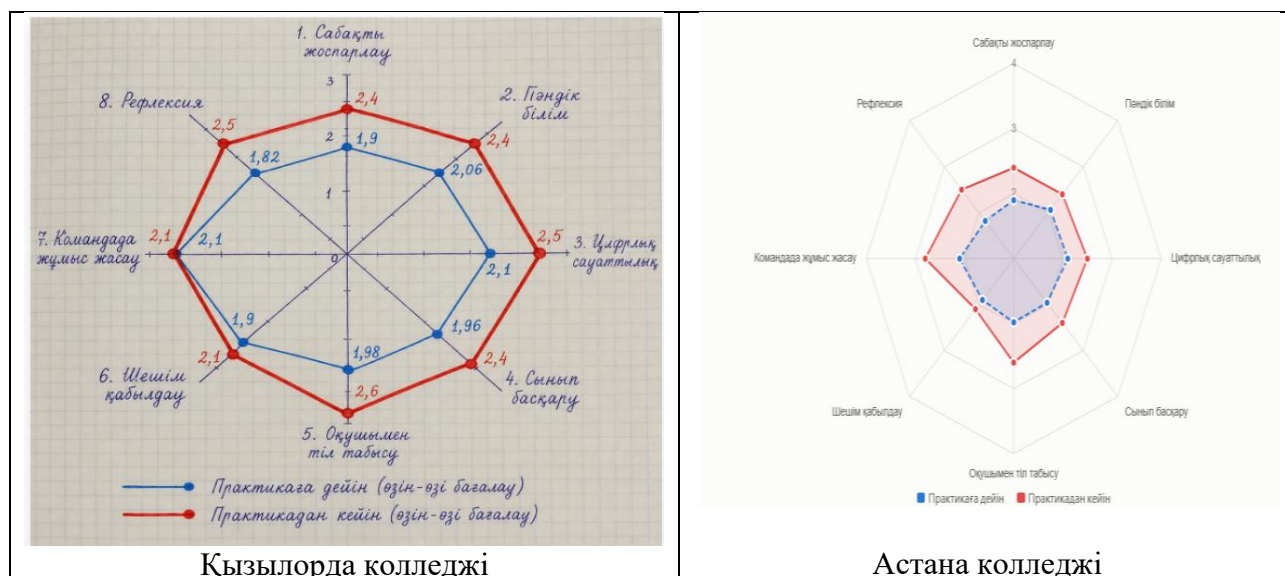
2. Кері байланыс нақты белгілерге сүйенеді. «Сабақ ұнады/ұнамады» деген жалпы пікірдің орнына бағалаушы сабақтағы түсіндіру, кері байланыс, оқушының көңіл күйіне назар аудару немесе сыныпты ұйымдастыру сияқты әрекеттерді атап көрсете алады. Мұндай формат студентке қай дағдысы басым, қай тұсын дамыту қажет екенін түсінуге көмектеседі.

3. Өзара бағалау рефлексияны күшейтеді. Басқа студенттің сабағын белгіленген жағдаяттар бойынша талдау кезінде бақылаушы да өзінің осындай жағдайда қалай әрекет ететінін салыстырады. Осылайша өзара бағалау тек пікір білдіру емес, өзінің кәсіби әрекетін қайта қарауға мүмкіндік беретін рефлексивтік жұмысқа айналады.

4. Талқылау топтағы әртүрлі күшті жақтарды көруге мүмкіндік береді. Бір студент коммуникацияда сенімді болуы мүмкін, екіншісі әдістемелік ұйымдастыруда ерекшеленеді. Тест сұрақтарына сүйенген талқылау осы айырмашылықтарды тұлғалық бағаға айналдырмай, кәсіби әрекет деңгейінде қарастыруға жағдай жасады.

Практика аяқталғаннан кейін жеке есептер дайындалып, одан соң топтық рефлексия «Лотос гүлі» әдісімен өткізілді. Әртүрлі мектептерде практикадан өткен студенттер шағын топтарға біріктіріліп, кездескен қиындықтары мен сәтті шешімдерін ортақ талқылауға шығарды. Әр топ негізгі проблемаларды сегіз бағытқа жинақтап, оларды «Лотос гүлі» сызбасына орналастырды. Әдісті қолдану реті төменде берілген.

1-қадам. Орталық тақырып. Парақтың ортасына талқыланатын негізгі ұғым – «педагогикалық практика» орналастырылады.

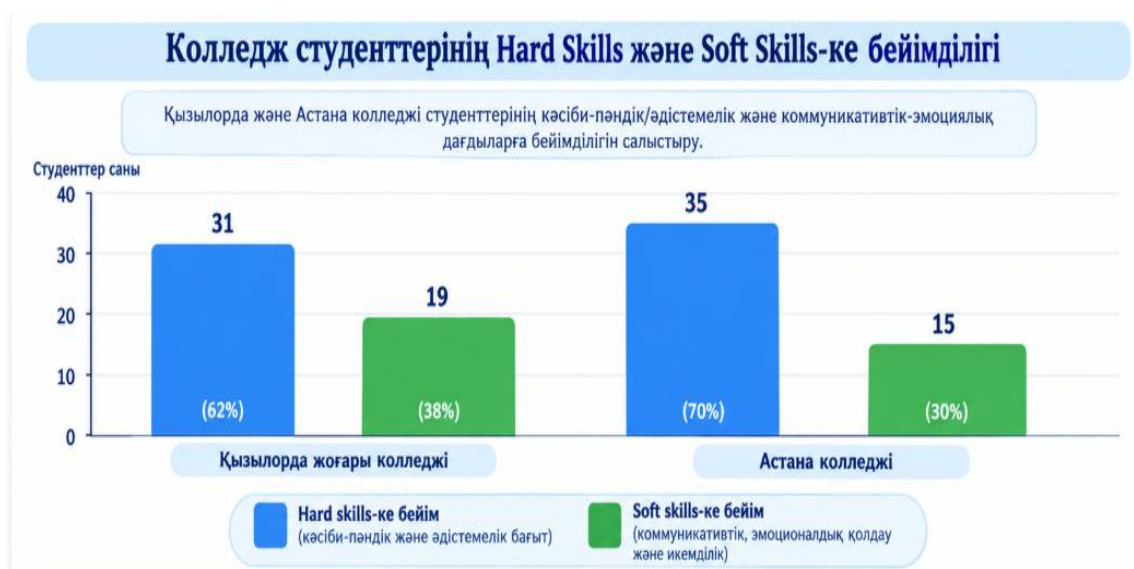

Сурет 3 - Қызылорда және Астана жоғары педагогикалық колледж студенттерінің өзін-өзі бағалауы

Өзін-өзі бағалау нәтижелерінде екі колледж студенттеріне ортақ бірнеше белгі байқалды. Шешім қабылдау дағдысында қиындықтар көрсетіліп, тәлімгер мен сынып жетекшісінің пікіріне сүйену жиі байқалды. Рефлексия мен өзінің практикалық әрекетін сыни талдау дағдыларын дамыту қажеттілігі екі топта да көрінді. Цифрлық сауаттылық бойынша Астана колледжі студенттерінің көрсеткіші сәл жоғары болды. Өзара бағалау нәтижелері 5-кестеде берілген.

Кесте 5 - Өзара бағалау барысында Е.А. Панько тестінің нәтижесі

Оқу орындары	Hard skills-ке бейім	Soft skills-ке бейім
Қызылорда жоғары колледжі студенттері	31 (кәсіби-пәндік және әдістемелік бағытқа) көбірек	19 (коммуникативтілікке, эмоционалдық қолдауға және икемділікке)
Астана колледжінің студенттері	35 (кәсіби-пәндік және әдістемелік бағытқа) көбірек	15 (коммуникативтілікке, эмоционалдық қолдауға және икемділікке)

Сурет 4 – Колледж студенттерін Hard Skills және Soft Skills-ке бейімділік көрсеткіші

Әр колледжден 50 студенттің нәтижесі қарастырылды. Қызылорда жоғары колледжінде 31 студент (62%) кәсіби-пәндік және әдістемелік бағыттағы Hard Skills-ке, 19 студент (38%) коммуникация, эмоционалдық қолдау және икемділікпен байланысты Soft Skills-ке көбірек бейім болды.

Астана колледжінде 35 студент (70%) Hard Skills бағытын, 15 студент (30%) Soft Skills бағытын басым таңдады. Осылайша екі колледжде де кәсіби-пәндік және әдістемелік бағыттағы таңдау үлесі жоғары болды (6-кесте).

Кесте 6 - Колледждердің айырмашылықтары

Көрсеткіш	Қызылорда	Астана	Айырмашылықтары
Hard Skills	31 (62%) - пәндік және әдістемелік жұмыстарға басымдылық береді	35 (70%) - пәндік және әдістемелік жұмыстарға басымдылық береді	Екі колледж студенттерінде де кәсіби дағдылары жоғары екені анықталды.
Soft Skills	19 (38%) - оқушылармен жақын қарым-қатынас орнатуға және атмосфераға көбірек көңіл бөледі	15 (30%) - оқушылармен жақын қарым-қатынас орнатуға және атмосфераға көбірек көңіл бөледі	

Екі топты салыстырғанда Астана колледжінде Hard Skills бағытының үлесі Қызылорда жоғары колледжіне қарағанда 8 пайыздық тармаққа жоғары, ал Soft Skills үлесі 8 пайыздық тармаққа төмен болды. Бұл нәтиже студенттердің пәндік-әдістемелік әрекетке көбірек бағдарланғанын көрсетеді, бірақ педагогикалық практика коммуникация, эмоционалдық қолдау және икемділік сияқты дағдыларды да қатар талап етеді. Сондықтан практика алдындағы даярлықта осы дағдыларды арнайы жағдаяттар, кері байланыс және рефлексия арқылы дамытуға назар аудару қажет.

Практика аяқталғаннан кейін студенттер жеке есептерін дайындап, одан соң «Лотос гүлі» әдісімен топтық рефлексия жүргізді. Талқылау нәтижесінде «Рефлексия», «Шешім қабылдау» және «Басқару» бағыттарында практикаға дейін қосымша даярлық қажет екені белгіленді (5-сурет).

Үмж қарау	Ресурстар жинақтау	Күтілетін нәтижені анықтау	Сабақтан кейін талдау	Қателерді табу	Басқалардың сабағына қатысу	Назар аудару	Тыңдау	Қызықтыру
Мақсатты айқындау	Жоспарлау	Уақытты тиімді пайдалану		Рефлексия		Мадақтау	Оқушымен тіл табысу	Сыйлық беру
Оқу бағдарла масын алу	Бағалау дұрыс	Тапсырма әзірлеу				Сенім білдіру	Жаксы баға қою	Бірге ойнау
АКТ менгеру	ЖИ қолдану	Интерактив тақтаны қолдану	Жоспарлау	Рефлексия	Оқушымен тіл табысу	Мотивация беру	Барлығына тең қарау	Болған жағдайды жылдам бағалау
Түрлі бағдарламаны қолдану	Цифрлық сауаттылық	Интернеттен сауатты ақпарат алу	Цифрлық сауаттылық	Педагогикалық практика	Басқару	Әділ шешім ұсыну	Басқару	Сенім білдіру
Қауіпсіздікті сақтау	Жаңалықтарды сабақта пайдалану	Бір бірімізге үйрету	Шешім қабылдау	Пәндік білім	Командамен жұмыс	Қадағалау		
Сынып жетекшісімен ақылдасу	Тәлімгерден кеңес алу	Шешімді өзгертпеу	Әр пәнге қызықтыру	Сабаққа дұрыс дайындалу	Теория мен практиканы байланыстыру	Ортақ мақсат қою	Бір бірімізді тыңдау	Бір біріне қолдау жасау
	Шешім қабылдау	Дәлел жинау	Бір бірімізге көмектесу	Пәндік білім	Зерттеу жүргізу	Сынып жетекшісімен ақылдасу	Командамен жұмыс	Кері байланысты дұрыс қабылдау
			Білмегенді сұрау кеңес алу	Жаңа әдістерді пайдалану	Әр пәнді дұрыс білу	Сенімді бұзбау	Жетістіктерді бірге бөлісу	Жиі ақылдасу

Сурет 5 - Студенттердің практикадан кейінгі топтық рефлексиясының қорытындысы

Қорытынды

Зерттеу педагогикалық колледж студенттерінің кәсіби даярлығын hard skills және soft skills көрсеткіштерін бірге қарастырғанда анағұрлым толық сипаттауға болатынын көрсетті. Өзара бағалау нәтижесінде Қызылорда жоғары колледжі студенттерінің 62%-ы, Астана колледжі студенттерінің 70%-ы кәсіби-пәндік және әдістемелік бағыттағы Hard Skills-ті басым таңдады. Soft Skills бағыты тиісінше 38% және 30% болды. Бұл қатынас практика алдындағы даярлықта коммуникация, эмоционалдық қолдау, икемділік және тұлғааралық әрекетке арнайы орын беру қажеттігін көрсетеді.

Практикаға дейінгі және кейінгі өзін-өзі бағалау дағдылардың бірдей қарқында өзгермегенін көрсетті. Практикаға дейін сабақ жоспарлау, пәндік білім, цифрлық сауаттылық, сыныпты басқару, оқушымен тіл табысу, шешім қабылдау, командада жұмыс жасау және рефлексия бойынша орташа көрсеткіштер тиісінше 1,90; 2,06; 2,10; 1,96; 1,98; 1,90; 2,10 және 1,82 балл болды. Практикадан кейін олар 2,40; 2,40; 2,50; 2,40; 2,60; 2,10; 2,10 және 2,50 баллға жетті.

Ең үлкен өсім рефлексияда (+0,68 балл) және оқушымен тіл табысуда (+0,62 балл) байқалды. Сабақ жоспарлау +0,50 баллға, сыныпты басқару +0,44 баллға, цифрлық сауаттылық +0,40 баллға өсті. Бұл деректер практика кезінде студенттің тек теориялық білімін қолдану емес, оқушымен қарым-қатынас орнату, жағдайға бейімделу және өзінің әрекетін талдау тәжірибесі де өзгертінін көрсетеді.

Зерттеу барысында осы өзгерістерді жүйелі бақылау үшін дағдылар картасы әзірленді. Онда практика кезеңінің мақсаты, қалыптастырылатын жұмсақ және кәсіби дағдылар, сондай-ақ олардың нақты көрсеткіштері өзара байланыстырылды. Бағалау жүйесінде өзін-өзі бағалау, практикалық әрекетті бақылау және рефлексия нәтижелері бір-бірін толықтыратын дерек ретінде қолданылды.

Алынған нәтижелер педагогикалық практиканың hard skills пен soft skills-ті қатар дамытуға мүмкіндік беретін орта екенін көрсетті. Практиканың нәтижелілігін бағалауда студенттің пәндік және әдістемелік даярлығымен бірге коммуникациясы, әлеуметтік әрекеті, рефлексиясы және шешім қабылдауы да ескерілуі тиіс.

Ұсынылған дағдылар картасы мен топтық рефлексия құралы студенттің әрекетін бір реттік қорытынды баға арқылы емес, практика барысындағы нақты көріністер арқылы талдауға мүмкіндік береді. Осы ақпарат студенттің қай дағдысы жақсы қалыптасқанын және келесі практикада қай бағытқа көбірек көңіл бөлу қажет екенін анықтауға пайдаланылуы мүмкін.

Зерттеудің негізгі жаңалығы үш нәтижемен сипатталады:

1. Hard Skills және Soft Skills дағдыларын бағалауға арналған құрылымдық компоненттер мен критерийлер нақтыланды.

2. Педагогикалық практиканың 2 және 4 апталық кезеңдеріне арналған дағдылар картасы әзірленді.

3. Практикаға дейінгі және кейінгі диагностика арқылы дағдылардағы өзгеріс сипатталып, топтық рефлексия негізінде кәсіби дамудың басым бағыттары анықталды.

Практикалық тұрғыдан модельді педагогикалық колледждердің өндірістік және дипломалды практикасын ұйымдастыруда, тәлімгер мұғалімдер мен әдіскерлердің кері байланыс беруінде және болашақ мұғалімдердің кәсіби даму бағыттарын белгілеуде қолдануға болады.

Ұсыныстың басты ерекшелігі – педагогикалық практиканы тек өткізілген сабақтар жиынтығы ретінде емес, студенттің кәсіби және тұлғааралық дағдылары бір мезгілде көрінетін оқу-кәсіби орта ретінде қарастыру. Дағдылар картасы, өзін-өзі және өзара бағалау, педагогикалық бақылау мен топтық рефлексияны бірге қолдану әр студенттің кәсіби даму траекториясын нақты деректерге сүйеніп талқылауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Ağcam R. A study on the soft skills of pre-service teachers / R. Ağcam, A. Doğan // International Journal of Progressive Education. - 2021. - Vol. 17, № 4. - P. 35-48. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2021.366.3>
2. Amorim C. Preservice physical education teachers' perceptions of initial teacher education / C. Amorim, E. Ribeiro-Silva // European Physical Education Review. - 2025. - Vol. 31, № 3. <https://doi.org/10.1177/1356336X241276825>
3. Macqual S. M. Assessing prospective teachers' soft skills curriculum implementation: Effects on teaching practicum success / S. M. Macqual, U. K. M. Salleh, H. Zulnaidi // South African Journal of Education. - 2021. - Vol. 41, № 3. - P. 1-21. <https://doi.org/10.15700/saje.v41n3a1915>
4. Mentari S. Student voices in teacher evaluation: The role of students in assessing student teachers' soft skills on Asistensi Mengajar Program / S. Mentari, U. Nuraini, R. Palil, V. Kitnuntaviwat // Journal of Accounting and Business Education. - 2026. - Vol. 10, № 4.
5. Heckman J. J. Hard evidence on soft skills / J. J. Heckman, T. Kautz // Labour Economics. - 2012. - Vol. 19, № 4. - P. 451-464. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2012.05.014>
6. Rusznyak L. What matters for competent teaching? A multinational comparison of teaching practicum assessment rubrics / L. Rusznyak, L. Österling // Teaching and Teacher Education. - 2024. - Vol. 151. - P. 104745. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104745>
7. Shkutina L. A. The need to form “hard skills” and “soft skills” for future pedagogues in the context of digitalization of education / L. A. Shkutina, T. G. Iskhakbayeva, Zh. A. Karmanova, J. Danek // Bulletin of the Karaganda University. Pedagogy Series. - 2022. - Vol. 108, № 4. - P. 7-13. <https://doi.org/10.31489/2022Ped4/7-13>
8. Казимова Д. А. Условия подготовки будущих учителей информатики на основе системного подхода / Д. А. Казимова // Bulletin of the Karaganda University. Pedagogy Series. - 2024. - Vol. 29, № 3. - С. 6-13. <https://doi.org/10.31489/2024ped3/6-13>

9. Есказинов, Ж. А. Формирование мягких навыков у будущих учителей иностранного языка / Ж. А. Есказинова, Л. С. Сырымбетова, А. К. Шаймерденова // Bulletin of the Karaganda University. Pedagogy Series. - 2025. - Vol. 30, № 1. - С. 30-37. <https://doi.org/10.31489/2025ped1/30-37>
10. OECD Learning Compass 2030. - OECD, 2019
11. Выготский Л. С. История развития высших психических функций / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 т. - Москва : Педагогика, 1983. - Т. 3. - С. 5-328
12. Эльконин, Д. Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д. Б. Эльконин // Вопросы психологии. - 1971. - № 4. - С. 6-20
13. Кузьмина Н. В. Профессионализм педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина, А. А. Реан. - Санкт-Петербург ; Рыбинск : Научно-исследовательский центр развития творчества молодежи, 1993. - 54 с.
14. Жарықбаев Қ. Жантану негіздері : оқулық / Қ. Жарықбаев. - 4-басылым, өңделген. - Алматы : Кітап, 2002. - 415-416 б. - ISBN 9965-465-28-2
15. Panko E. A. The Problem of Psychological Development in Contemporary Developmental and Educational Psychology / E. A. Panko // Current Issues in Developmental and Educational Psychology. - Minsk : Vysheyshaya Shkola, 1980. - P. 3-24

У.З. Ешимова, Б.Б. Махмұтов, Ж.О. Оразымбетова, З.Н. Маханбетова

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ И КРИТЕРИИ ОЦЕНИВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ И МЯГКИХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА В ПРОЦЕССЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ

В статье рассматриваются педагогические условия и критерии оценки профессиональных навыков (hard skills) и гибких навыков (soft skills), формируемых у студентов педагогических колледжей в ходе педагогической практики. На основе проведенного исследования предложены критерии и показатели для оценки профессиональной компетентности студентов, а также их коммуникативных, организационных и рефлексивных навыков. Цель исследования - обосновать педагогические условия оценки данных навыков с учетом возрастных особенностей студентов, а также определить соответствующие критерии и показатели. В работе использовались такие методы, как анализ научной литературы, опросы, самооценка, взаимная оценка, педагогическое наблюдение и моделирование. Эмпирические данные собирались в 2024-2026 годах в педагогических колледжах Астаны и Кызылорды, в частности, в рамках специальности (01140100) - «Педагогика и методика начального обучения». В ходе исследования была разработана карта навыков для педагогической практики, а также определены структурные компоненты и критерии оценки как профессиональных (hard skills), так и надпрофессиональных (soft skills) навыков. Результаты самооценки, проведенной до и после педагогической практики, продемонстрировали положительные изменения в ряде профессиональных навыков студентов, а групповая рефлексия позволила определить конкретные направления для дальнейшего профессионального развития. Предложенные критерии обеспечивают возможность комплексной оценки профессионального и личностного потенциала студентов в период прохождения практики. Полученные данные служат основой для повышения уровня профессиональной готовности студентов и совершенствования процесса их адаптации к педагогической деятельности.

Ключевые слова: педагогическая практика, hard skills, soft skills, будущие учителя, оценивание, рефлексия, педагогический колледж.

U.Z. Yeshimova, B.B. Makhmutov, Zh.O. Orazymbetova, Z.N. Makhambetova

PEDAGOGICAL CONDITIONS AND CRITERIA FOR ASSESSING PROFESSIONAL HARD SKILLS AND SOFT SKILLS OF PEDAGOGICAL COLLEGE STUDENTS DURING TEACHING PRACTICE

The article examines the pedagogical conditions and assessment criteria for the professional qualities hard skills and soft skills developed by pedagogical college students during their teaching practicum. Based on the study conducted, the authors propose criteria and indicators for assessing students' professional competence, as well as their communicative, organizational, and reflective skills. The aim of the study is to substantiate the pedagogical conditions for assessing these skills, taking into account the age-related characteristics of students, and to define the corresponding criteria and indicators. The study employed methods such as the analysis of scientific literature, surveys, self-assessment, peer assessment, pedagogical observation, and modeling. Empirical data were collected between 2024 and 2026 at pedagogical colleges in Astana and Kyzylorda, specifically within the «Pedagogy and Methodology of Primary Education» (01140100) specialization. The study involved developing a skills matrix for teaching practicums and defining the structural components and assessment criteria for both professional (hard skills) and transferable (soft skills) competencies. The results of self-assessments conducted before and after the teaching practicum demonstrated positive changes in a number of the students' professional skills, while group reflection helped identify specific areas for further professional development. The proposed criteria enable a comprehensive assessment of the students' professional and personal potential during the practicum. The data obtained serve as a basis for enhancing the students' level of professional readiness and improving the process of their adaptation to teaching practice.

Keywords: pedagogical practice, hard skills, soft skills, future teachers, assessment, reflection, pedagogical college.

References

1. Ağçam, R., & Doğan, A. (2021). A study on the soft skills of pre-service teachers. *International Journal of Progressive Education*, 17(4), 35 - 48. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2021.366.3>
2. Amorim, C., & Ribeiro-Silva, E. (2025). Preservice physical education teachers' perceptions of initial teacher education. *European Physical Education Review*, 31(3). <https://doi.org/10.1177/1356336X241276825>
3. Macqual, S. M., Salleh, U. K. M., & Zulnadi, H. (2021). Assessing prospective teachers' soft skills curriculum implementation: Effects on teaching practicum success. *South African Journal of Education*, 41(3), 1 - 21. <https://doi.org/10.15700/saje.v41n3a1915>
4. Mentari, S., Nuraini, U., Palil, R., & Kitnuntaviwat, V. (2026). Student voices in teacher evaluation: The role of students in assessing student teachers' soft skills on Asistensi Mengajar Program. *Journal of Accounting and Business Education*, 10(4).
5. Heckman, J. J., & Kautz, T. (2012). Hard evidence on soft skills. *Labour Economics*, 19(4), 451 - 464. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2012.05.014>
6. Rusznyak, L., & Österling, L. (2024). What matters for competent teaching? A multinational comparison of teaching practicum assessment rubrics. *Teaching and Teacher Education*, 151, 104745. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104745>
7. Shkutina, L. A., Iskhakbayeva, T. G., Karmanova, Zh. A., & Danek, J. (2022). The need to form «hard skills» and «soft skills» for future pedagogues in the context of digitalization of education. *Bulletin of the Karaganda University. Pedagogy Series*, 108(4), 7 - 13. <https://doi.org/10.31489/2022Ped4/7-13>
8. Kazimova, D. A. (2024). *Usloviia podgotovki budushchikh uchitelei informatiki na osnove sistemnogo podkhoda* [Conditions for preparing future computer science teachers based on a systematic approach]. *Bulletin of the Karaganda University. Pedagogy Series*, 29(3), 6 - 13. <https://doi.org/10.31489/2024ped3/6-13>
9. Eskazinova, Zh. A., Syrymbetova, L. S., & Shaimerdenova, A. K. (2025). *Formirovanie miagkikh navykov u budushchikh uchitelei inostrannogo iazyka* [Formation of soft skills in future foreign language teachers]. *Bulletin of the Karaganda University. Pedagogy Series*, 30(1), 30 - 37. <https://doi.org/10.31489/2025ped1/30-37>

10. OECD. (2019). *OECD Learning Compass 2030*.
11. Vygotsky, L. S. (1983).). *Istoriia razvitiia vysshikh psikhicheskikh funktsii* [History of the development of higher mental functions]. In *Collected Works* (Vol. 3, pp. 5-328). Moscow: Pedagogika.
12. Elkonin, D. B. (1971).). *K probleme periodizatsii psikhicheskogo razvitiia v detskom vozraste* [On the problem of periodization of mental development in childhood]. *Questions of Psychology*, (4), 6 - 20.
13. Kuzmina, N. V., & Rean, A. A. (1993). *Professionalizm pedagogicheskoi deiatelnosti* [Professionalism of pedagogical activity]. St. Petersburg; Rybinsk: Research Center for the Development of Youth Creativity. 54 p.
14. Zharykbaev, K. (2002). *Zhantanu negizderi* [Fundamentals of psychology]. *Textbook* (4th revised ed.). Almaty: Kitap. pp. 415-416. ISBN 9965-465-28-2.
15. Panko E.A. «The Problem of Psychological Development in Contemporary Developmental and Educational Psychology» // *Current Issues in Developmental and Educational Psychology*. - Minsk: Vysheyschaya Shkola, 1980. - Pp. 3 - 24.

Авторлар туралы мәлімет:

Ешимова Ултай Зикировна (автор-корреспондент) - педагогика ғылымдарының кандидаты, Қорқыт ата атындағы Қызылорда Университетінің «Физика және математика» білім беру бағдарламасының аға оқытушысы, Қызылорда, Қазақстан Республикасы, ultai2005@gmail.com

Махмұтов Болат Бижанұлы - химия ғылымдарының кандидаты, ҚР ҒЖБМ «Ұлттық тестілеу орталығы» ШЖҚ РМК Ғылыми зерттеу мен психометрика зертханасының бас ғылыми қызметкері, Астана қ., Қазақстан Республикасы, bolat200@mail.ru

Оразымбетова Жадыра Ормановна - педагогика ғылымдарының магистрі, М. Маметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі, Қызылорда, Қазақстан Республикасы, zhadira2008@mail.ru

Маханбетова Зәуре Нағашыбайқызы - педагогика ғылымдарының магистрі, Астана халықаралық университеті жоғары педагогикалық колледжінің оқытушысы, Астана қ., Жансүгірова 4, zaure111@bk.ru

Сведения об авторах:

Ешимова Ултай Зикировна (автор-корреспондент) - кандидат педагогических наук, старший преподаватель образовательной программы «Физика и математика» Кызылординского университета имени Коркыт Ата, Кызылорда, Республика Казахстан, ultai2005@gmail.com

Махмұтов Болат Бижанұлы - кандидат химических наук, главный научный сотрудник лаборатории научных исследований и психометрики РГП на ПХВ «Национальный центр тестирования» МНВО РК, г. Астана, Республика Казахстан, bolat200@mail.ru

Оразымбетова Жадыра Ормановна - магистр педагогических наук, преподаватель атындағы Кызылординского высшего педагогического колледжа им. М. Маметовой, Кызылорда, Республика Казахстан, zhadira2008@mail.ru

Маханбетова Зәуре Нағашыбайқызы - магистр педагогических наук, преподаватель Высшего педагогического колледжа Международного университета Астана, г. Астана, ул. Жансүгірова 4, zaure111@bk.ru

Information about the authors:

Yeshimova Ultai Zikirovna (corresponding author) - Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the «Physics and Mathematics» educational program at KorkytAta Kyzylorda University, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan, ultai2005@gmail.com

Makhmutov Bolat Bizhanovich - Candidate of Chemical Sciences, Chief Researcher at the Laboratory of Scientific Research and Psychometrics «National Testing Center» of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, Astana, Republic of Kazakhstan, bolat200@mail.ru

Orazymbetova Zhadira Ormanovna - Master of Pedagogical Sciences, Lecturer at the M. Mametova Kyzylorda Higher Pedagogical College, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan, zhadira2008@mail.ru

Makhanbetova Zauere Nagashybaykyzy - Master of Pedagogical Sciences, Lecturer at the Higher Pedagogical College of the Astana International University, Astana, Zhansugirova Street 4, zaure111@bk.ru